

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Manuale Parochorum

In Duos Libellos Partitum

De Decimis, oblationibus, Sepulturis, bonis Parochorum, aliisque scitu
utilissimis materiis

Engel, Ludwig

Salisburgi, 1668

§. 2. De specialibus quibusdam pactis an sint usuraria.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40891

promittat, utique per hoc non dice-
tur peccaminosè in peccatum latro-
cinii contentire.

§. II.

De specialibus quibusdam pa-
ctis an sint usuraria?

SUMMARIA.

1. An oporteat interesse in pactum deducere?
2. Propter periculum aliquando potest aliquid
exigi ultra fortem.
3. Explicatur c. naviganti de usuris.
4. Montes pietatis an usurarii?
5. Disputatio de pacto antichrystos.
6. Pactum de retrovendendo an licitum.
7. Olla fortune excusatur ab usura & ab ini-
quitate, non tamen expedit Reipub.
8. Venditor ob dilatam solutionem an possit
pretium augere.
9. Sitne licitum emere chyrographa debitorum
pro minori pecunia?
10. Examinatur prolixè contractus censualis
11. In specie de censu personali, & qualiter
differat à mutuo.
12. De cambio, & eius lucro.

I Q Uæritur primò an interesse la-
cri cessantis, vel damni emer-
genus possit à creditore statim tem-
pore

poro dati mutui in pactum deduci?
Respondeo affirmativè, nam quod
iuste possum exigere, possum etiam
in pactum & obligationem expres-
sam deducere. Imò si creditor ab
initio hoc interesse in pactum non
deduxerit, ex post facto non poterit
id aliter ab invito debitore petere,
quam si debitor *in mora* fuerit, hoc
est, si interpellatus à creditore (qui
voluit alibi honestum lucrum quære-
re, vel damnum emergens præcave-
re) non solverit. alias enim debitor
rectè excipiet, si scivisset, tanti credi-
toris ob mutuam pecuniam in-
teresse, se vel pecuniam ab ipso non
fuisse mutuam accepturum, vel cer-
tè interpellatum fuisse illicò solutu-
rum. si tamen mutuum ad certum
tempus contractum sit, tunc elapso
illo tempore si debitor non solverit
hoc ipso & sine alia interpellatione
constituitur in mora, nam dies inter-
pellæ pro homine *Laym. dicto loco n.*
10. Navar. in manuali c. 17. sub
n. 211.

Quæ-

Quæritur 2. an, & quando ratio-
ne periculi amittendæ sortis, seu sum-
mæ capitalis mutuatæ possit aliquid
exigi? Plurimi DD. tam Recentio-
res, quàm veteres sentiunt, res su-
as exponere periculo ob gratiam al-
terius esse pretio æstimabile, cum ne-
mo teneatur gratis pro altero curas
suscipere, & res suas jactare, proin-
de creditorem citra iniquitatem pos-
se aliquid pro hoc periculo exigere,
si illud subeat mutuando debitori, &
debitor vel non velit, vel non pos-
sit dare pignora, aut fidejussores in
securitatem debiti. *Less. libro 2. c. 20.
dubio 13. Covar. Arrag. Maior. & alii
apud Salas tract. de usur. c. 22. n. 33.*
eiusdemque sententiæ dicitur esse D.
Thom. opus. de usur. c. 10. Qua ratio-
ne etiam sustineri posset talis con-
tractus, si quis alicui det centum flo-
renos eo pacto, ut si sacerdos factus
fuerit, & beneficium obtinuerit re-
stituatur centum & decem florenos, sin-
minus, nihil teneatur restituere. I-
tem si quis mercatori trans mare eun-

si mutuet centum ea lege, ut si sal-
vus redierit, reddat 120. si verò na-
vis perierit, ipse vel eius heredes ni-
hil reddere obligati sint. dummodo
in his & similibus casibus verum &
probabile periculum sit amittendæ
sortis mutuatae, quodque periculum
iudicio prudentum virorum tanti va-
leat, quanti id aestimat mutuator, &
pro eo ultra sortem petit.

Verum contra hanc doctrinam 3
pugnat expressus textus in c. navi-
ganti h. r. ubi dicit Pontifex, Na-
viganti, vel eunti ad nundinas cer-
tam mutuans pecunia quantitatem, pro
eo, quod suscipit in se periculum recep-
tus aliquid ultra sortem usurarius est
censendus. Diversi diversas excogita-
runt huius cap. interpretationes, ex
quibus duæ mihi videntur præferen-
dæ. Prima est, quod in hoc textu
omissa sit particula, non, & legen-
dum: *usurarius non est censendus.*
quod valdè arguunt verba sequentia,
in ibidem statim subjungitur; *ille*
quoque, qui dat 10. solidos, ut alio tem-
pore

pare totidem sibi grani, vini, vel olei
 mensura redantur, quæ licet tunc plus
 valeant, utrum plus vel minus solu-
 tionis tempore sint valitura, veri simi-
 liter dubitatur, non debet ex hoc usura-
 rius reputari. ecce hic in primis Pon-
 tifex per illam particulam collecti-
 vam, ille quoque, videtur inter hunc
 & priorem eam paritatem facere,
 alias enim posuisset particulam ali-
 quam adversativam v. g. ille verò aut
 ille è contra. denique in posteriori ca-
 su propter periculum minuendi va-
 loris earum rerum quas mutuator
 loco pecuniæ stipulatus est sibi
 dari, excusatur ab usura, ergo etiam
 & multò magis periculum amittendi
 totius capitalis ab usura excusabit,
 ubi enim eadem est ratio, eadem est
 juris dispositio.

Si verò alicui magis placeat servare
 verba pro ut vulgariter in Corpora-
 re iuris ponuntur, is dicere potest, se-
 cundo, textum in dicto c. naviganti,
 accipiendum esse de eo, qui ut pos-
 sit aliquid ultra sortem lucrari, non

vult aliter mutuare quam sub tali pacto recepti in se periculi, hic propterea usurarius saltem mentalis est, quod cogat mutuatarium pecuniæ indigum tale pactum secum inire, qui fortassis mallet ipse periculum (quod sperat non adeo magnum futurum) subire, ne teneatur aliquid ultra sortem solvere. Ita hanc interpretationem ex Syl. Medina & aliis adfert Les. dicto c. 20. n. 116.

Quæritur 3. quid sint *montes pietatis*, & qua ratione ab usura defendantur? *¶* *montes pietatis* in Italia & aliis etiam locis esse usitatos, & di-
 araria publicè constituta, ut ad ea indigentes quasi ad montem refugium habeant, ne magis ab aliis usurariis opprimantur. Nam ex his
 rariis sive *montibus* datur mutuum indigentibus ea lege, ut pro mutuo
 gnus relinquere cogantur, & intra certum tempus recepto pignore pecuniam mutuam restituere, ac in-
 per exiguum aliquid adicere: sin-
 tem intra tempus præfinitum de-
 bitum

bitum solutum non sit, pignus vendi possit, ut detracta sorte, exiguaque illo adjecto residuum de æstimatione pignoris debitori restituatur.

Porro quia ut dictum debitor ex his montibus accipiens mutuum teneatur præter sortem etiam aliquid saltem modicum adicere, olim valde dubitabatur, an hoc institutum montium non esset usurarium censendum? sed Leo in Concilio Lateran. sess. 10. unacum ipso Concilio hos montes tanquam pium institutum approbavit concedens indulgentias adjuvantibus & erigentibus, pro ut in Tom. 4. Concil. habetur. Item Concilium Trid. sess. 22. de reformatione c. 8. 9. & 11. inter pia loca etiam montes pietatis numerat. Ratio vero quod isti montes usurarii non sint, ea redditur, quod in iis ultra sortem aliquid detur non tanquam lucrum ex mutuo, sed pro sumptibus necessariis ad montis conservationem pro stipendio ministrorum, qui montem administrant, & semper parati esse debent.

debet ad mutuandum, ad pignora
recipienda, custodienda, pro libris
rationum cæterisque necessariis.

Quæritur IV. quid sit pactum *an-*
tychryseos, & an citra uluram fieri
possit? R. *antichrysim* esse pactum
inter creditorem & debitorem, ut
creditor tam diu pignore uti, & fru-
ctus ejus lucrari possit, usque dum si-
bi pecunia mutuo data à debitore re-
stituatur. *antichrysis* enim græcè sig-
nificat *contrarium* sive *mutuum usum*
rei scilicet in pignus concessæ pro
usu pecuniæ mutuo datæ, *textus* C.
D. in l. si pecuniam 33. ff. de pignora-
ticia act. & l. si is qui 11. §. 1. ff. de pig-
noribus. de hoc igitur pacto magna
est controversia, an sit usurarium
consensendum? Enim verò pro negati-
va (quam sustinet Alciatus libro 2.
§. c. 3. & alii apud Minsyngerum
lib. 6. obser. 71. & And. Gaill. lib.
3.) militant aliquot argu-
menta, primò, quòd pactum *antichry-*
seos differtè approbetur in dicta l. si
pecuniam & l. si is qui. item in l. si es

17. C. de *usuris*. secundo in c. 1. 8. de *feudis* dicitur, dominum lucrari fructus ex re feudali sibi à vasallo op-
 pignorata. Tertio in c. *salubriter* 16. b. t. decidit Pontifex, quòd maritus pro dote uxoris sibi debita accipiens à socero pignus lucretur fructus hujus pignoris, & non teneatur, ob fructus interim ex pignore perceptos minorem dotem acceptare. Quarto nihil videtur continere iniquitatis, si creditor ex fructibus pignoris lucrum faciat propter culturam & curam, quam in illis serendis & colligendis impendit arg. §. *si quis à non domino* 35. *Inst. de rerum divisione*. ubi dicitur, bonæ fidei possessorem ex re aliena lucrari fructus saltem consumptos propter culturam & curam, quam rei alienæ adhibuit. Quinto denique, si creditor emeret pignus pro ea summa, quam mutuatur, cum pacto, ut pro eodem pretio liceret debitori quandocunque placuerit redimere, validum esset pactum, & creditor haberet rem, ex eâ capitali

que fructus perciperet, usque dum
sibi à debitore pretium redderetur
l. 2. C. de pactis inter empt. & vendit.
ergò si hoc licet creditori per pactum
emptionis, licebit etiam per pactum
anticrystos; vel enim utrumque est
justum, vel neutrum, cum utriusque
idem sit effectus, neque unâ viâ de-
beat permitti, quod aliâ prohibetur
juxta regulam 84. juris in 6.

Verum contraria sententia &
quod pactum anticrystos regulariter
usurarium reputetur, apud Theol.
cum D. Thom. Caiet. Soto, & aliis,
ac Juris Canonici interpretes ho-
stenus prævaluit teste Hen. Cani. de
usuris. c. 5. n. 15. Paulo Lay. dicto
16. n. 17. quibus adstipulatur Pa-
nor. in c. 1. n. 2. h. t. & Covar. var.
solut. l. 3. c. 1. n. 3. fundamentum
est in c. 1. & 2. h. t. ubi apertè deci-
ditur, fructus pignoris sine usura non
cedere lucro creditoris, sed imputan-
dos esse in exonerationem sortis, qua-
tenus deinde minor sors, seu minus
capitale restituatur, quo plures fru-
ctus

fructus ex pignore percepti sunt. Etenim ut præcedenti §. dictum usura est, quidquid ex mutuo pretio æstimabile per pactum creditor lucratur, sed hic per pactum *antichrysos* mutuo accedens lucratur fructus pignoris ergo &c. Huc etiam facit lex. 1. 2. 3. C. de pignoratitia actione ubi clare constituunt Imperatores, ut fructus pignoris in sortem imputentur. Ita tamen hæc sententia declaranda est, ut fructus non possint cedere mero lucro creditoris. Secus autem si quosdam fructus velit retinere jure compensationis, scilicet ratione *lucris cessantis, damni emergentis, suscepti periculi, vel expensarum in custodiendum pignus, vel colligendos fructus factarum*, non enim dicuntur fructus nisi deductis expensis l. fructus. 7. ff. soluto matrimonio.)

Ad argumenta superius in contrarium allata responderi potest, & quidem ad primum l. si pecuniam. cum alijs citatis, nihil relevare, eo quod leges Civiles permittentes usuras, ac usurarios contractus abrogentur per SS. Canones Clem. unica h. t.

Etenim
fura est,
stimabi-
atur, sed
mutuo ac-
noris er-
I. 2. &
ubi clare
fructus pi-
ta tamen
, ut fru-
ro lucro-
quosdam
mpensa-
cessantis,
culi, vel
ignus, vel
on enim
s expen-
imonio.
contra-
, & qui-
m. cum
o quod
furas, ac
atur per
Ad

Ad secundum dicitur, speciale esse in
feudo, ut dominus ex eo sibi à vasal-
lo oppignorato fructus lucretur per
d. c. i. x. de feudis. & c. conquestus h. r.
quod & idem de emphitevsi asserunt
DD. dummodo interea vasallo ser-
vitia, si quæ ex feudo præstare debe-
at, & emphitevtæ canon remittatur.
Rationem verò specialitatis assignat
Hostiensis & Panor. in d. c. i. quod
hæc sit natura feudi, & emphiteusis,
quam habet ex prima sui institutio-
ne, conventionem, vel consuetudine.
cum enim in feudo & emphiteusi di-
rectum dominium maneat penes do-
minum, & tantum utile transeat in
vasallum, & emphitevtam, per op-
pignorationem verò res tota rever-
tatur ad dominum, videtur conveni-
entius, ut ea potius ipsi domino,
quàm alteri fructificet.

Tertium similiter singulare est,
quod maritus ex re pro dote uxoris
oppignorata fructus lucretur, idque
compensationem *lucris cessantis*;
nam si dotem ipsam haberet, ex ea
fru-

fructus omnes lucraretur propter onera matrimonii, quæ subire debet. *l. dotis fructum 7. ff. de jure dotium*, ergo cum istud justum lucrum fructuum dotalium ob dotem non solum tam marito absit, meritò compensationem facit ex fructibus rei pro dote debita oppignoratæ, prout idem facere posset creditor quilibet in pignore, si sua interesset ratione lucricessantis vel damni emergentis, ut dictum.

Ad quartum respondet Henr. Canis. *de usuris. c. 5. n. 25.* quod sibi imputare debeat creditor, qui culturam & curam ex contractu illicito in rem alienam impendit, ut propterea idem creditor non bonæ fidei, sed male fidei possessori sit potius comparandus, qui ob culturam & curam nullos prorsus fructus lucratur, sed universos restituere tenetur *l. certum 22. C. de rei vindicatione.* & licet fortè creditor fuerit in errore juris putans, fructus pignoris posse ex pacto suo lucro acquiri, nihilominus sciendum

endum est, errorem juris non prodesse acquirere, & lucrari volentibus *l. juris 7. ff. de juris & facti ignorantia.*

Ad Quintum dicendum est, inter emptionem pignoris cum pacto redimendi, & inter pactum *antichrysius* magnam esse differentiam. Nam si creditor pignus emerit, deponitur qualitas creditoris, *mutui & pignoris*, & emptor efficitur Dominus, & fructus lucratur jure *dominii* ex re sua. Et deinde re empti casu fortuito v. g. incendio pereunte non potest amplius repetere pretium, quia res perit suo domino *toto 1. ff. de periculo & commodo rei vendita.* quæ omnia se aliter habent in pacto *antichrysius*, ubi creditor non efficitur dominus pignoris, & consequenter fructus percipit ex re aliena, atque pignore sine sua culpa pereunte nihilominus pecuniam mutuam repetere potest. Interim licet emptio cum pacto redimendi ordinario jure permixta sit *l. 2. C. de pact. inter empt. & vendito*

ditor. & etiam *antichrisis* hoc pacto, sicut & aliis titulis, ex quibus iuste aliquid ultra sortem exigitur, cohonestari possit teste Laym. in *Theol. mor. lib. 3. tr. 4. c. 16. n. 17.* id tamen procedit, si omnia bona fide agantur, si nimirum res iusto pretio vendatur: & creditor non sit solitus usuras exercere cogens debitorem pecuniæ indigum ad talem contractum aliàs non mutuaturus. nam ex modicitate pretii, consuetudine sænerandi, & si rem intra certos annos non licuerit venditori redimere, aliquando emptionem cum pacto redimendi censerì contractum *usurarium*, & præsumi tantum fictam emptionem, in effectu autem esse mutuum cum lucro ex pignore textus sunt in *c. ad nostram de empt. & vendit. c. 4. de pignoribus. l. 3. C. plus valere quod agitur & c.* & videri poterit Fachin. *l. 2. controu. c. 12.*

Similiter, si quis contenderet, *antichrysin* posse reduci ad aliquem contractum *innominatum*, do ut des, facio

*facio ut facias &c. concedo tibi usum
mei prædii, ut mihi concedas usum
tuæ pecuniæ &c. id fortassis transi-
ret, si nihil in fraudem usurarum at-
tentaretur, & contractus innomina-
tus, qui certam legem non habet, sed
totus ex conventionem & præscriptis
partium verbis dependet & regula-
tur, L. 3. & seqq. ff. de præscript. verb.
ita clausuletur, ut neutri parti gravis
sit, & notabiliter, præsertim ratio-
ne periculi interitus, à mutuo diffe-
rat, possunt enim contractus inno-
minati naturam nominatorum assu-
mere L. 5. ff. de præscr. verb.*

Quæritur V. utrum olla fortuna
passim in Germania usitata contineat
usuram vel iniquitatem, si E. g. ali-
quis pro sex crucigeris extrahat
chedam signatam, & is qui præest
olla, debeat ipsi dare rem valentem
centum flor. e contra, si alius im-
petrat 30. flor. & pro illis meras sche-
das vacuas recipiat?

Respondeo, ollam fortunæ satis
robabiliter ab usura, & iniquitate
defen-

defendi posse, ab *usura* quidem, quia
 non intervenit *contractus mutui*, in
 quo solo propriè committi usuram
 superius in §. I. diximus. etenim hæc
 olla fortunæ non immeritò ad con-
 tractum emptionis & venditionis re-
 vocari potest, in quo pecunia pro
 pretio, & spes rei accipiendæ pro
 merce fit. pro ut in *l. nec emptio* 8. §.
aliquando ff. de contrahenda emptione
aliquando, inquit Iuris Consultus, *sine*
re emptio intelligitur, veluti cum quasi
alea (id est casus, fortuna, vel even-
 tus dubius) *emitur, cum captus pisci-*
um, avium vel missilium emitur, ete-
nim emptio contrahitur, & si nihil in-
ciderit, quia spei emptio est. & hinc qui
 v. g. à piscatore vel aucupe pro im-
 periali emerit, quod media die cap-
 turus est, tenetur solvere pretium,
 & si nihil captum sit, & è converso
 piscator & aucups tenetur tradere,
 quod cepit, & si longè pluris æstima-
 tur. Ab iniquitate quoque defendi
 potest olla fortunæ dummodo de ex-
 tero fraudes in signatione, imposi-
 tione

m, quia
mutui, in
usuram
nim hęc
ad con-
tionis re-
nia pro
ndæ pro
tio 8. §.
emptione
altus, sine
um quasi
el even-
tus pisci-
tur, ete-
nihil in-
hinc qui
pro im-
die cap-
retium,
onverfo
tradere,
æstime-
defendi
de cæ-
impofi-
tione

tionem vel extractionem schedarum non
committantur: quia in ea pretium
non metimur secundum valorem rei
extractæ, sed juxta spem & incertitu-
dinem lucri vel damni. Verum li-
cet *olla fortuna* in se & cæteris pari-
bus nec *usuraria* nec *iniqua* sit, quia
tamen non longè abest à *lusu alea-*
rum, qui prohibetur in toto tit. de ale-
atoribus. & multæ circa eam fraudes
committi possunt, atque curiosi pe-
cunias prodigunt, illi verò, qui eri-
gunt ollam, pecunias extra civitatem
& Provinciam avehant, ideo à pru-
dentibus Magistratibus non semper
tales ollæ tolerantur.

Quæritur 6. Utrum usuram com- 8
mittat, qui rem carius vendit prop-
terea, quod pretium non statim nu-
meretur, sed eius solutio in aliud
longius tempus differatur? R. cum
Panor. & aliis in c. in civitate 6 h. t.
talem contractum in foro quidem
externo rarius censeretur nomine *usura-*
rum, cum non sit formale mutuum,
in quo solo propriè usura committi-
tur.

tur, in foro tamen interno sapius esse *usuram*, eo quod hæc venditio saltem in effectu & implicite contineat in se mutuum, & venditor censeatur *brevi manu* pretium emptori usque in tempus solutioni destinatum sub *usuris* credidisse & mutuassee, sicut tamen alias in mutuo propter *lucrum cessans* vel *damnum emergens* potest aliquid ultra sortem accipi, ita etiam in hoc venditionis contractu poterit venditor rem pluris æstimare, si sua interfit pretium non statim persolvi. Et præterea si dubium sit, an res vendita tempore solutionis sit plus vel minus valitura, & venditor non fuisset eam prius venditurus nisi in singularem gratiam emptori, propter istud dubium etiam venditor ab usura excusatur in dicto cap. 6. § c. ultimo vers. *ille quoque* h. t.

- 9 Quæritur 7. An usurarius, vel illicitus sit contractus, si quis alienum debitum, nomen, seu Chyrographum emat, aut sibi cedi faciat pro
mino

IV. minor quantitate, quàm in se continet, v. g. si pro debito 1000. flor. numeret 600.?

IV. Imprimis satis tum jure, tum usu receptum esse, creditum seu (ut Juris periti appellant) *Nomina & Chyrogapha* tanquam mercem idoneam posse in contractum emptionis deduci etiam invito debitore. *l. nominis* 3. C. de hereditate vel actione vendita. *l. 1. C. de novat.* dummodo sint debita liquida, nam alienas lites & debita illiquida seu controversa & litigiosa emere severè in jure prohibitum est *tex. & interpp. in l. per diversas. & l. ab Anastasio C. mandati t. t. C. de Litigiosis. Pan ad c. fin. x. de alien. judic. mut. caus. facta. Vresenb. ad ff. de hered. vel act. vend.* Et eundem si in eiusmodi debitis ambigua (de facto, non de jure) aut difficilis sit executio solutionis, ita ut pecunia sine molestiis, vel sumptibus debitore acquiri non possit, vel si favore venditoris expositum pretium potuisset emptor aliorum cum

cum maiori lucro applicare, & sic
lucrum cessans, vel damnum emergens
cum tali emptione concurrat, omnes
consentiunt, quòd debitum arbitrio
boni viri consideratis omnibus cir-
cumstantiis possit etiam longè mino-
ris emi, quàm in se contineat.

Verùm si debitum facile obtineri
possit, nec propter pretium aliquid
interfit emptoris, non est una omni-
um sententia, an tale debitum mino-
ris emere liceat? & esse distin-
guendum, an facilitas solutionis prove-
niat ex qualitate ipsius debiti, ut quia
debitor semper paratus est illud sol-
vere; vel an tantùm ex qualitate
emptoris, ut quia is ex speciali Prin-
cipis gratia, vel alio singulari medio
solutionem obtinere potest, quæ ali-
às agrè obtineretur.

Primum casum magis speculati-
vum, quam practicum censet Card.
Lugo de l. & l. tom. 2. disp. 26. sect.
7. §. 1. n. 96. quòd vix contingat
debitum emi sine omni difficultate
exactionis, periculi, & interesse, si
tamen

tamen contingeret, ut v. g. creditor pecuniæ indigus ob repentinum discessum, vel aliud repentinum accidens mox à debitore habere non posset, ideoque alteri pro parata pecunia suum creditum liquidissimum venderet, ipse putarem tutius fore in conscientia, non licere tale debitum minoris emere, sicut cum Medina, Sylv. & aliis docet Lessius de I. & I. lib. 2. c. 21. n. 71. nam inter mercem & pretium debet esse æqualitas, non est autem æqualitas si v. g. pro 100. dentur 90. & aliàs multæ usuræ palliari possent, si usurarius diceret, se nolle mutuare, velle autem ab illo, qui mutuum petit emere chyrographum 100. flor. pro 90. & sic in effectu nihilominus 10. pro 100. lucraretur. Non est tamen omninò erroris damnanda altera sententia, quæ concedit aliquanto modicè minus pretium dari: quòd communi hominum æstimatione minus valeat censetur pecunia futura, quàm præ-

præsens, sicut minus est, actionem habere, quam rem *L. minus 250. ff. de R. I.* neque emptio sine omni prorsus commodo celebrari soleat. *Innoc. & Pan. in c. in civitate de usur. Nav. in man. c. 17. n. 230.*

In secundo casu, quando facilitas solutionis per accidens provenit ex persona emptoris, existimat Lessius *d. l. n. 76.* & Molina *de I. & I. tract. 2. disp. 361.* posse debitum emi contra injustitiam secundum illam æstimationem, quam considerata difficultate solutionis communiter apud alios & in foro habet, illud enim iustum rei pretium censetur, quo communiter apud homines æstimatur, sicut in simili, qui gemmam sine omni suo labore & sumptu inventam aut donatam accepit, potest absque injustitia eam tanti vendere, quantum communiter solet vendi ab iis, qui similes gemas magnis sumptibus conquirunt. faterur tamen Lessius saepe peccare tales emptores saltem contra charitatem (quod etiam grave peccatum

rationem carum est, quamvis ordinariè ad re-
 250. ff.stitutionem non obliget) si miseris
 ni pror-& indigentibus hominibus non mai-
 . Innoe.us pretium persolvant, cum ipsi non-
 ur, Nav.unquam ingens lucrum reportent.
 Facilitas Item Officiales Principum, qui se in
 enit ex solutionibus debitorum difficiles ex-
 at Less.hibent, & ita indirectè cogunt credi-
 . tract.tores ad sua debita vili pretio ven-
 emi ci-tenda, quæ ipsi coemunt, haud dubiè
 m asti-graviter contra justitiam peccant, &
 a diffi-restitutionem obligantur Less. d. l.
 r apud-Enim possunt sibi solvere, poterunt
 im iu-tique & aliis, quibus ex justitia de-
 o come-betur. & si creditores velint ultrò
 matur. propter publicam necessitatem ali-
 sine o-qua remittere, profectò justius est,
 rentam illa portio remissa accrescat ærario
 absque principis pro publico bono, ne sub-
 quan-stanti gravioribus contributionibus o-
 rentur.

is, qui Quid ergo, si creditor velit suum
 us con-reditum minoris vendere, poterit
 us (ape ab ipso debitore, sive is princeps
 contra, sive alius, minori pretio emi?
 ve pec- si debitor ipse sit causa difficilis
 catum solu-

solutionis, utique sine iniquitate & onere restitutionis emere minoris non poterit, secus verò, si propter inopiam aut alium casum totumolvere nequeat, tunc enim non apparet, cur debeat esse deterioris conditionis, quàm quilibet alius extraneus Nav. d. l. Less. d. l. n. 70.

Advertendum tamen, si in præmissis casibus, & juxta dicta aliquid contra Charitatem vel justitiam peccetur, hoc peccatum non statim esse reducendum ad usuras, & usurarum poenas, quia in *emptione*, & non in *mutuo* comittitur per tradita superius §. 1. n. 2. nisi in fraudem usurarum mutuum tali aliquo contractu palietur.

- 10 Quæritur 8. quid sit *contractus censualis*, an & quando *usurarius* judicandus? *Census* veteri Jure Romano à *censendo* seu æstimando dicebatur æstimatio patrimonii subdito- rum, unde tributum Cæsari vel Magistratui solvere tenebantur l. formatia, p. ff. de censibus l. 2. C. 3. C. eodem. sed & ipsum

itate & & ipsum quoque tributum *census* vo-
 minoris cabatur juxta illud *Matth. 22. licet ne*
 pter in- *censum dare Cafari &c.* De jure vero
 n solve- Canonico & ad propositum *census*,
 pparet, vel *contractus censualis* est jus per
 nditio- emptionem aut similem contractum
 traneus acquiritur redditus annuos ex re, vel
 in præ- industriâ alienâ provenientes perci-
 aliquid piendi. Dico, ex re vel industria.
 um pec- Nam *census* dividitur in *realem* & *per-*
 im esse sonalem. *Realis census* est, qui funda-
 turarum tur super certa re una vel pluribus.
 non in e.g. si à Titio emam jus percipiendi
 superius illos redditus, quos ipse annuatim ex
 turarum domo vel prædiis suis percipit. quare
 & pal- hic census cum realis sit, & rei inhæ-
 tens comitatur rem ad quemcun-
 que possessorem deveniat, sicut ser-
 vitus vel aliud onus reale.
 vritus ju- *Personalis census* est, qui fundatur
 e Roma- super certa persona, quæ se obligat
 diceba- ad annuam pensionem, non tam re-
 ubdito- spectu certæ rei, quàm potius respe-
 vel Ma- ctu lucri acquisiti ex propria indu-
 l. forma- stria, puta si illa persona exerceat ne-
 dem. sed- gotiationem, opificium aut artifici-
 & ipsum um;

um; nisi quod subinde ad debiti securitatem certus fundus hypothecæ subiiciatur, non tamen cum jure, ex illo fundo fructus percipiendi.

Uterque census tam *realis* quam *personalis* plerumque solet habere pactum *redimendi*, ut scilicet ille, qui censum ex re vel industria sua vendidit, possit hunc censum rursus redimere, si emptori pretium pro venditione census acceptum denuò restituat. Imò frequenter census ex *utraque parte redimibilis* constituitur, ita ut non tantum venditor possit restituto pretio censum redimere, & se vel res suas ab hoc onere liberare, sed etiam ipse emptor possit venditori rursus jus suum cedere, ab eoque pretium pro censibus datum repetere.

Verum quia talis contractus censualis prima fronte nihil videtur differre à mutuo sub usuris contracto quia & in mutuo debitor mutuam acceptam pro libitu restituere, & rursus creditor illud repetere potest, inter rim usuræ annuæ & pensiones ex mutuo

debiti seu tuo præstandæ sunt, ideo inspiciendum est, utrum tales contractus censuales sine peccato usuræ sustineri valeant? Respondeo itaque primo, censum *realem* ex parte solius venditoris redimibilem esse contractum licitum & non usurarium, per expressam declarationem Pontificiam in *Extravag. i. & 2. de empt. & vend. inter com.* dummodo census eo pretio ematur, quod consuetudo loci vel Magistratus justum decrevit, pro ut consuetudine Germaniæ receptum, ut 5. floreni annui redditus emanantur pro centum florenis.

Est etiam inter hunc contractum censualem & inter mutuum notabilis differentia, quæ ex communi DD. sententia aperte colligitur in citatis Extravagantibus: nam in *mutuo* bonis & facultatibus debitoris casu aliquo pereuntibus nihilominus pecunia mutuata cum usuris repetitur, atque in *contractu censuali* seu emptio-census *realis* si res, ex qua redditus emanat, siue census emptus est, intereat,

eat, census quoque & facultas repen-
tendi pretium interit.

Similiter si propter sterilitatem
aut aliam causam res censualis non
tantos fructus proferat, ut integræ
pensionis sufficiant, non tenetur de-
bitor seu venditor census totum cen-
sum solvere, nisi antecedentium aut
subsequentium annorum fertilitas
talem sterilitatem compenset. Cuius
ratio est, quod hic contractus emp-
tionis sit, emptione autem perfecta
periculum in re empti contingens
ad emptorem pertineat *toto t. ff. de
periculo & commodo rei vendite.*

Non etiam obstat, quod contra
hunc contractum censualem obici
solet, nimirum esse contra naturam
pecuniæ & emptionis, ut una pecu-
nia aliâ pecuniâ ematur, cum pecu-
nia sit tantum pretium ad alias res
comparandas; item emptionem esse
se tantum de re præsentis, in contra-
ctu autem censuali hic & nunc nulla
res præsens sit, quæ ematur. Nam
dicendum est, in contractu censuali

non emi pecuniam tanquam mer-
cem, sed jus percipiendi pecuniam,
pro ut etiam alia jura incorporalia
recte emuntur, & venduntur. Unde
quia istud jus futuris temporibus
percipiendi pecuniam statim tempo-
re emptionis à venditore census con-
ceditur emptori, ideo hoc respectu
satis res empta præsens dici potest.
Veluti & fructus in agris, partus ex
animalibus in futurum nascituros ju-
re vendi probatur *ex l. nec emptio §.*
de contrahenda emptione.

Quod si census *realis* non tantum
in parte venditoris, sed etiam empto-
ris, & sic *utrinque redimibilis* constitu-
tur, adhuc tamen non improbabili-
ter ab usura defendi potest. contra-
ctus enim ex conventionem legem ac-
cipiunt *c. contractus §. de R. l. in 6.*
illæ differentiae inter mutuum &
rem contractum paulò ante enu-
meratae adhuc permanent.

Verum quidem est, quòd ex Con-
stitutione Caroli V. in Comitibus Au-
strianis facta sub titulo, *de usurariis*

contractibus, ad censum licitum requiratur, ut eius redemptio non sit in arbitrio emptoris, sed solum venditoris, nihil ominus id intelligi potest, quod in foro externo nonnunquam ex tali pacto usura, & *palliatum mutuum* præsumatur, quæ præsumptio non habet locum in foro interno, si omnia bona fide agantur, & periculum intereuntis rei censualis penes emptorem maneat. Præterea similes conditiones quatenus ea prohibent, quæ juri naturali non adversantur non ubique esse receptas asserit Paul. Lay, in *Theol. morali lib. 3. tract. 4. c. 18. sub. n. 6.* Attamen in loco ubi non esset consuetudo censum utrinque redimibilem constituere, tutius foret à tali contractu abstinere propter illam fori externi præsumptionem, & scandalum aliorum, ac periculum usurariæ institutionis.

II Respondeo II. Censum quoque *personalem* præsertim à solo venditore redimibilem (probabiliter etiam

utrumque redimibilem per ea quæ
 mox de censu reali diximus) ab u-
 sura plurimi DD. defendunt. si enim
 aliæ præstationes super sola personæ
 industria constitui possunt, prout fit
 in tributo Magistratui solvendo, in
 decimis personalibus, in contractu
 societatis &c. non apparet ratio, cur
 idem in censu *personali* fieri nequeat,
 cum de æquivalentibus idem sit ju-
 dicium. *L. ultima ff. mandati.* Dif-
 fert autem hic contractus à mutuo, 1.
 quod constitui non possit, nisi cum
 tali personā, quæ ex sua industria lu-
 crum facit. 2. Si ex causa persona
 censualis lucrum facere amplius
 non valeat pensiones quoque annuæ
 amplius non solvantur. 3. Si cen-
 sus ex parte solius venditoris redi-
 mibilis sit, iterum differt à mutuo,
 quia mutuum non tantum debitor
 in ponte solvere, sed etiam creditor ab
 invito debitore petere potest.

Imò non desunt magni nominis
 DD. qui censum *personalem* & rea-
 lem constitui posse affirmant cum

pacto affecurationis, ut nimirum venditor suscipiat in se periculum interitus, & re censuali pereunte, vel lucro ex industria personæ sine culpa ejus cessante venditor non quidem annuos census persolvere, sed tamen capitale seu pretium census restituere teneatur, dummodo hæc obligatio venditoris ipsi alio modo compensetur scilicet pretium census augendo, vel, quod in effectu idem est, minorem censum exigendo. Ita namq; in aliis contractibus aperto jure concessum est, ut contra naturam contractus periculum ex speciali pacto ad alterum pertinere possit, puta in commodato ad commodatarium, in deposito ad depositarium c. unico, de commodato l. i. ff. de positi. Verum contra hunc censum personalem, & pactum affecurationis adducitur Bulla Pij V. quæ incipit; *cum onus apostolica servitutis*. cui tamen similis responsio aptari potest, quæ superius circa constitutionem Carolinam data est. Prolixius hanc materiam de censibus tractat

tractat Lay. d. L. c. 18. & Cov. *vari-
arum resolut. lib. 3. c. 7.* Henr. Ca-
nis. *de usur. c. 11.* Lessius *de l. & l. lib.*
2. c. 22. alique apud eos citati,

Quæritur 8. & ultimò, quid sit
cambium, & quo titulo ex eo lucrum
acquiri possit? *Negotiatio ista pe-
cuniaria, quæ cambium dicitur pas-
sim nota & usitata nihil est aliud,
quàm permutatio pecuniæ pro pecu-
niâ, in qua ille qui rogatur, ut pecu-
niâ commutet, campsor, ille verò
qui rogat & ad cuius gratiam pecu-
niâ commutatur Campsarius appella-
ri solet; prisco enim vocabulo cam-
pire vel campfare idem quod permutare
significabat, sicut ex Prisciano re-
fert Cov. de collatione veterum numis-
matum c. 7. n. 4.* Licet verò etiam in
mutuo pecunia pro pecuniâ detur, id
tamen non fit causa permutationis,
neque statim tempore contractus in
mutuo, sicut in cambio pecunia uni-
us datur pro pecunia alterius, sed so-
lus creditor numerat pecuniam, ut in
mutuo vel eandem, vel aliam eius-

dem generis, & bonitatis recipiat, cum ergo *cambium* à *mutuo* differat, consequens est, quòd lucrum ex *cambio* quæsitum nomine *usurarum* censi non debeat, nec *usurarum* penis subjaceat. videamus tamen breviter, ex quibus causis aliquod lucrum citra iniquitatem ex *cambio* percipitur.

Est autem præsciendum, *cambium* dividi in *manuale* sive *minutum*, & in *cambium locale*. *Cambiū minutum* seu *manuale* dicitur, quando pecunia unius formæ aut materiæ permutatur cum pecuniâ alterius formæ aut materiæ v. g. crucigeri aut sesteria pro taleris, vel aureis, moneta Germanica pro Italica, Hispanica &c. dicitur *minutum*, quia plerumque minor moneta commutatur pro debet maiore, & *manuale*, quia statim in eodem loco & tempore de manu ad manum vicissim pecunia numeratur.

Locale cambium est, quando pecunia præsens commutatur cum pecuniâ distante in alio loco, quod cum oblig

recipiat, ordinariè per litteras fieri soleat, per
differat, quas campfor mandat suo correspon-
n ex cam- denti, ut campfario certam pecuniæ
arum cen- quantitatem, quam ipse campfor jam
um panis hic v. g. Salisburgi accepit, numeret
breviter, Romæ, ideo etiam *cambium per litte-*
crum ci- *ras* appellatur. Idque præcipuè ob
percipia- utilitatem itinerantium inventum
est, ne cogantur pecunias cum mag-
cambium no periculo & incommodo secum
um, & in continuo deferre.

Porro in *cambio minuto* si v. g. aure
mutum seu rei pro crucigeris commatandi sint,
ecunia u- rei pro crucigeris commatandi sint,
rmutatur solent campfores aliquid auctuarii lo-
rmæ aut ro exigere, & frequenter pro quoli-
t festeria bet aureo sestertium vel grossum.
neta Ger- causas huius exactionis DD. ali-
nica &c. quot allegant, prima est locatio ope-
erumque ræ & obsequii, siquidem campfor
tur pro debeat semper paratas habere diver-
statim in a generis pecunias, quemlibet ad
manu ad cambium in suam domum intro-
meratur. mittere, inde se & famulos huius ne-
do pecu- gotii expertos alere. quod maximè
um pecu- procedit circa campfores, quibus
quod cum obligatio tale cambium exercendi
ordi-

pro publica hominum utilitate à
 Magistratu imposita est. secunda
 causa, est *lucrum cessans* vel *damnum*
emergens, ut si campfor proposuerat
 nummos aureos aliò deferre ubi plu-
 ris valent, & alibi merces emere, ubi
 alià monetâ longè carius emuntur &c.
 Tertia, puritas materiæ, quia com-
 muni hominum iudicio imperialis
 vel ducatus purus nihil habens de
 cupro admixtum pluris æstimatur,
 quàm moneta impura. nec obstat,
 quod quidam opponunt, æstimatio-
 nē materiæ non esse in potestate sub-
 ditorum, sed Principis monetam
 eudentis. Nam respondetur num-
 mos alio modo æstimari à Principe,
 & alio à subditis: à Principe quidem
 nummi *formaliter* considerantur, ut
 nummi sunt, & quatenus mensura re-
 rum venalium, & solutionis debito-
 rum: à subditis verò in cambio, &
 commutatione *materialiter*, & ut
 res sui patrimonii, quæ in se melio-
 res vel deteriores sunt. Hinc etiam
 pro quarta causa assignant antiqui-
 tatem

tatem, raritatem, comoditatem conservandi, numerandi, vel deferendi monetam. Quinta demum esse potest, usus seu expendibilitas, ut si in aliquo loco commutentur numi, qui possunt ibi expendi cum iis, qui expendi non possunt, isti enim cum non habeant ibi pretium, vel valorem minoris aestimantur.

Sed & *in cambio locali* camplores aliquod lucrum facere consueverunt, ita ut si in exemplo campsarius hic Salisburgi numeraverit camplores centum imperiales, Romæ tantum accipiat nonaginta quinque, & quinque cedant lucro camplores.

Hoc verò lucrum dummodo usitatum in aliquo loco cambii modum, qui communi hominum aestimatione non reputetur iniquus, non excedat communiter defendunt DD. Inprimis enim camplores pro itinerantibus utilitate solent ad hoc operas suas locare, famulos & scribas alere, libros rationum tenere, aliosque sumptus facere. Deinde camplos virtualiter

liter saltem transfert pecuniam de loco ad locum, & liberat campfarium ab onere, sumptibus, ac periculis, quæ ipse in transferenda pecunia subire deberet, quod obsequium merito pretio æstimabile censetur. Plura de cambiis videri poterunt apud Less. *de I. & I. libro 2. c. 23.* ubi difficultates plerasque circa cambia satis exactè pertractat.

§. III.

De restitutione & poenis
Usurarum.

SUMMARIA.

1. Obligatio restitutionis incumbit usurariis etiam mentalibus.
2. Cur & an non idem in Simonia mentali.
3. Iure Can. etiam heredes tenentur restituere.
4. Excusatio à restitutione.
5. Res emptæ ex pecunia usuraria, non est restitutioni obnoxia nisi deficientibus aliis mediis.
6. Contra tertium possessorem non datur actio.
7. Alia pena usurariorum.
8. Parochi sine iudicio ordinarii non debent aliquem usurarium condemnare.